

6. Mantzaridis G., *Παλαμικά*, Tessalonica 1998. 153 p.
7. Meyendorff J., Gregorio Palamas e la mistica ortodossa, Torino, 1976. 110 p.
8. Meyendorff, J., *Orthodoxy in the Contemporary World*, New York: Chalidze Publications, 1981. 248 c.
9. Meyendorff J., *Triades pour la Défense des saints hésychastes*, I-II, Louvain 1959. 767 p.
10. Palamas Gregorio, *Atto e luce divina. Scritti filosofici e teologici*, Milano 2003. CXXIX-1529 p.
11. Palamas Gregorio, *Sulla preghiera e la purezza del cuore*, in *La Filocalia*, a cura di M. B. Artioli e M. F. Lovato, Torino 1982 1987. Vol. 4. 750 p.
12. Pontico Evagrio, *La preghiera*, a cura di V. Messana, Roma 1994. 192 p.
13. Rigo A., *I padri esicasti. L'amore della quiete. L'esicasmismo bizantino tra il XIII e il XV secolo*, Magnano 1993. 232 p.
14. Spiteris Y., *Palamas: la grazia et l'esperienza*, Roma 1998. 223 p.

Тетяна СОЛОНИНКА,
асистент кафедри музикознавства та
методики музичного мистецтва
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
Тернопіль, Україна
mamatania90@ukr.net

РЕЛІГІЙНІ МОТИВИ В УКРАЇНСЬКОМУ НАРОДНОМУ ТАНЦІ ЯК ЗАСІБ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ

***Анотація.** У статті розглянуто роль релігійних мотивів в українському народному танці як важливого засобу духовно-морального виховання дітей. Зазначено, що традиційні танцювальні форми містять глибокий сакральний зміст, пов'язаний із народними віруваннями, християнськими цінностями та обрядами. Проаналізовано вплив ритуальних хореографічних елементів, що збереглися в народному мистецтві, на формування світогляду підростаючого покоління. Висвітлено роль церковних свят і храмових обрядів у розвитку народного танцю, їхній вплив на виховання дітей через емоційно-ціннісне пізнання світу.*

***Ключові слова:** український народний танець, духовно-моральне виховання дітей, релігійні мотиви, традиційні танцювальні форми, роль церковних свят, храмові обряди.*

У сучасному світі, де моральні та духовні цінності зазнають значних викликів, питання виховання молодого покоління набуває особливої ваги. Український народний танець, як частина національної культури, відіграє

важливу роль у формуванні світогляду дитини, її моральних орієнтирів і духовного розвитку. Особливої уваги заслуговують релігійні мотиви в народному танці, які тісно пов'язані з традиційними обрядами, звичаями та віруваннями українців.

Актуальність теми зумовлена необхідністю збереження культурної спадщини, а також пошуком ефективних методів виховання, які б поєднували традиційні й сучасні підходи. Релігійні мотиви в народному танці сприяють вихованню дітей на основі духовних цінностей, зокрема любові до ближнього, поваги до традицій, гармонії з природою та розуміння значення віри у житті людини.

Сучасна система освіти та виховання прагне інтегрувати національно-культурний компонент у навчальний процес, що робить дослідження ролі народного танцю в духовно-моральному розвитку дітей ще більш значущим. Народні танці, в яких відображені релігійні символи та мотиви, можуть стати ефективним інструментом формування національної самосвідомості та духовної цілісності дитини.

А. Богуш зазначає, що «духовність як інтегроване поняття обов'язково має обіймати його світське й релігійне розуміння та розглядатися як своєрідний інтелектуально-чуттєвий, емоційний стан особистості, що виявляється в позитивній поведінці та діяльності людини, характеризує цілісність її як особистості» [2].

Традиційні українські танці – це не просто рухи під музику, а справжнє відображення духовного світу народу. У їхніх ритмах, жестах і композиціях закладено глибокий сакральний зміст, що формувався протягом століть. Витоки цих танцювальних форм сягають давніх народних вірувань, коли кожен рух мав своє значення, пов'язане з природними циклами, обрядами та світоглядом наших предків.

Н. Жигайло наголошує на тому, що «функцією духовно-морального виховання є, з одного боку, формування людини, здатної духовно розвиватися, а з іншого – формування людини, стійкої до зла завдяки сформованому морально-духовному імунітету» [6, с. 8–9].

З приходом християнства до України ці традиції поступово переплелися з новими релігійними уявленнями, вбираючи в себе християнські цінності та символіку. Обрядові хороводи, величальні танці та ритуальні дії стали частиною святкових церемоній, супроводжуючи релігійні події та зміцнюючи зв'язок людини з вищими силами. Такі елементи, як колові танці, символізують єдність громади та циклічність життя, а динамічні рухи парубочих танців уособлюють боротьбу добра зі злом, силу духу та незламність.

Український народний танець є не лише засобом самовираження чи розваги, а й важливим носієм духовного досвіду, що передається з покоління в покоління, зберігаючи історичну пам'ять, моральні цінності та зв'язок із сакральним світом.

Ритуальні хореографічні елементи, що збереглися в українському народному мистецтві, відіграють важливу роль у формуванні світоглядних орієнтирів підростаючого покоління. Традиційні танцювальні рухи, структура композицій та символіка окремих елементів є носіями глибокого культурного та духовного змісту, що сприяє вихованню дітей та молоді в дусі національної

самосвідомості, моральних цінностей та гармонії з природним і соціальним середовищем.

Багато ритуальних танців українців походять із дохристиянських часів, коли вони виконували важливу функцію у зв'язку з віруваннями та обрядами. Символічні рухи, колові танці, поклоніння або спрямовані вгору жести були невід'ємною частиною традиційних святкувань, зокрема календарно-обрядових дійств. Наприклад, хороводи, що часто мають кругову форму, символізують єдність, безперервний цикл життя та гармонійне співіснування людини з природою. У процесі їх виконання діти не лише опановують танцювальні техніки, а й засвоюють значення спільної взаємодії, що формує їхній колективний світогляд та почуття єдності з громадою.

Окрему роль у формуванні світоглядних орієнтирів відіграє танець «Аркан», поширений серед гуцулів. Він є яскравим прикладом ритуального чоловічого танцю, який виконувався як своєрідний обряд для юнаків. Ритмічні рухи, елементи кругового танцю та акцент на силі й мужності сприяють вихованню у дітей таких якостей, як відповідальність, витривалість, дисциплінованість та готовність до самопожертви заради спільної мети.

Збережені в народному танці ритуальні елементи несуть у собі важливий етичний і духовний зміст. Зокрема, українські народні танці часто відображають боротьбу добра зі злом, що закладено у рухах, зміні темпу, характері виконання. Такі елементи сприяють розвитку у дітей моральних орієнтирів, допомагають усвідомити важливість чесності, справедливості та духовної чистоти.

Християнська традиція також інтегрувалася в українські народні танці, надавши їм нового значення. Багато танцювальних обрядів проводилося під час релігійних свят, що формувало у дітей розуміння важливості духовного життя. Наприклад, на Різдво та Великдень виконувалися танцювальні дійства, що прославляли Бога та висловлювали подяку за добробут. Це сприяло формуванню релігійного світогляду та вихованню поваги до духовних традицій.

Збереження ритуальних хореографічних елементів у народному танці є важливим чинником національно-патріотичного виховання. Через танець передається історична пам'ять, яка впливає на формування самосвідомості молодого покоління. Народні танці, що відображають події з життя козаків, боротьбу за незалежність, духовний зв'язок з рідною землею, виховують у дітей почуття гордості за свою країну та повагу до культурної спадщини.

Зокрема, «Гопак», що є одним із найвідоміших українських танців, містить ритуальні елементи військових змагань, демонстрації сили та сміливості. Його виконання сприяє не лише фізичному розвитку, а й формуванню характеру, вихованню лідерських якостей та патріотичних переконань.

Таким чином, ритуальні хореографічні елементи, що збереглися в народному мистецтві, мають значний вплив на формування світогляду підростаючого покоління. Вони сприяють розвитку духовних і моральних якостей, допомагають зберігати національну ідентичність, історичну пам'ять і виховують у дітей повагу до традицій. Народний танець як засіб передачі культурних кодів не лише зберігає спадщину минулих поколінь, а й активно впливає на виховання майбутніх громадян, формуючи їхній світогляд у гармонії з духовними та моральними цінностями.

Церковні свята та храмові обряди відіграють значну роль у розвитку українського народного танцю, оскільки сприяли формуванню його змістового наповнення, символіки та емоційної виразності. З часів християнізації Київської Русі народна культура органічно поєднала язичницькі традиції з новими релігійними уявленнями, що вплинуло на танцювальні практики, їхню обрядовість та значення у суспільному житті.

Український народний танець у межах церковних свят мав як розважальний, так і сакральний характер. Наприклад, на Різдво та Великдень, що є найважливішими християнськими святами, поряд із богослужіннями проводилися народні гуляння, у яких танець виступав засобом вираження радості, вдячності та єднання громади. Такі танці, як «Кривий танець», що виконували під час весняних свят, символізували відродження природи та духовне оновлення, а великодні гаївки та веснянки мали виразне ритуальне значення, відображаючи гармонію між людиною, природою та божественним началом.

Храмові обряди також сприяли поширенню танцювальних традицій, формуючи у дітей розуміння релігійних цінностей через їхнє безпосереднє включення у святкові дієства. Наприклад, під час храмових свят, які відзначалися на честь святих покровителів певних місцевостей, після літургії відбувалися спільні трапези та танцювальні забави. Діти, беручи участь у цих подіях, засвоювали релігійні традиції не лише на рівні знань, а й через емоційне переживання єдності громади, радості та вдячності.

Емоційно-ціннісне пізнання світу через народний танець у межах церковних свят сприяє гармонійному розвитку особистості. Дитина, залучена до виконання ритуальних хороводів, веснянок чи великодніх гаївок, не лише освоює певні рухові навички, а й вчиться розуміти глибший духовний зміст традицій. Це формує її здатність до співпереживання, поваги до культурної спадщини та усвідомлення моральних норм, закладених у народних звичаях.

Звідси, церковні свята та храмові обряди значною мірою вплинули на розвиток народного танцю, надавши йому духовного змісту та сприяючи вихованню підростаючого покоління. Через танцювальні традиції діти засвоюють релігійні та моральні цінності, формують емоційно-ціннісне ставлення до світу, що є важливим чинником їхнього духовного та культурного розвитку.

Таким чином, дослідження релігійних мотивів в українському народному танці засвідчує їхню значну роль у процесі духовно-морального виховання дітей. Український народний танець, тісно пов'язаний із традиційними віруваннями, християнськими цінностями та храмовими обрядами, виконує не лише естетичну чи розважальну функцію, а й має важливе виховне значення.

Ритуальні хореографічні елементи, що збереглися в народному мистецтві, сприяють формуванню світогляду підростаючого покоління. Вони несуть у собі символіку єднання людини з природою та сакральним світом, підкреслюючи циклічність життя, боротьбу добра зі злом, гармонію між матеріальним і духовним початками. Через участь у традиційних танцях діти засвоюють основні моральні категорії, що передаються від покоління до покоління, такі як чесність, справедливість, взаємоповага та відповідальність перед громадою.

Значний вплив на формування духовних і моральних орієнтирів дітей мають церковні свята та храмові обряди, у межах яких відбувалося становлення та розвиток народного танцю. Різдвяні колядки, великодні гаївки, веснянки, храмові святкування були важливими елементами соціалізації дітей, оскільки через емоційне переживання сакральних моментів вони здобували досвід колективної радості, вдячності та благоговіння перед вищими силами. Такі традиції сприяють розвитку емоційного інтелекту, формують духовну свідомість і зміцнюють зв'язок дитини зі своєю культурною спадщиною.

Релігійні мотиви в українському народному танці сприяють збереженню національної ідентичності та історичної пам'яті. Відтворення обрядових танців у сучасних виховних практиках дозволяє дітям глибше усвідомити свої корені, перейнятися шанобливим ставленням до традицій та сформувати відчуття відповідальності за збереження культурної спадщини. Через танець передається не лише хореографічне мистецтво, а й світоглядні уявлення, що містять моральні імперативи, важливі для розвитку гармонійної особистості.

Отже, релігійні мотиви в українському народному танці відіграють важливу роль у духовно-моральному вихованні дітей, сприяючи засвоєнню моральних норм, формуванню національної самосвідомості та розвитку цілісного світогляду. Дослідження цієї теми є актуальним і перспективним, оскільки дозволяє не лише глибше зрозуміти механізми впливу народного мистецтва на виховання підростаючого покоління, а й сприяє інтеграції традиційних культурних практик у сучасні освітньо-виховні процеси. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на практичне застосування народного танцю як засобу духовного виховання в закладах освіти, що сприятиме збереженню культурної спадщини та вихованню морально зрілої особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Благова Т. О. Формування теорії української народної хореографії в історико-культурологічному вимірі. *Science and Education a New Dimension: Humanities and Social Sciences*. 2015. Vol. 3, № 59. Р. 27–30.
2. Богуш А. Дефініції «духовність» і «моральність» в аспекті національного виховання в Україні. Морально-духовний розвиток особистості в сучасних умовах : збірник наукових праць. Київ, 2000. Кн. 1. С. 18–23.
3. Ващенко Г. Виховний ідеал : підручник для педагогів, виховників, молоді і батьків : у 2 т. 3-є вид. Полтава : Полтавський вісник, 1994. Т. 1. 191 с.
4. Верховинець В. М. Весняночка. Харків: ДВУ, 1925. 120 с.
5. Верховинець В. М. Теорія українського народного танцю. Київ: Музична Україна, 1990. 149 с.
6. Жигайло Н. Психологія духовного становлення майбутнього фахівця : монографія. Львів : Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2008. 336 с.
7. Сіданіч І. Духовно-моральне виховання дітей у вітчизняній школі (XX – початок XXI століття) : монографія. Київ : ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2013. 464 с.